

N:o 86.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 9 maj 1894.
 — — — — Andra Kammaren den 9 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att bilda egna jordbruk.

(Statsutskottets utlåtande n:o 68.)

Till Konungen.

Under återopande af bifogadt statsrådsprotokoll öfver finansärenden för den 9 mars innevarande år har Eders Kongl. Maj:t i en samma dag aflåten proposition (n:o 46) föreslagit Riksdagen att *dels* medgifva,

att styckning antingen i sin helhet eller delvis till bostadstomter eller smärre jordbrukslägenheter måtte få ega rum af sådana under förvaltning af domänstyrelsen ställda och för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, som vore belägna i närheten af jernvägsstation, större industriell inrättning, fiskeläge, hamn- och lastageplats eller större, by och der för en befintlig eller påräknelig arbetarebefolkning behof af egna bostäder kunde anses förefinnas;

att afsöndringar till mindre jordbrukslägenheter jemväl måtte tillåtas från kronoegendomar, om hvilka nyss blifvit sagdt, ej mindre der egendomens saknad af byggnader eller vissa egors mera aflägsna belägenhet från stamhemmanet gjorde sådana afsöndringar särskildt lämpliga, utan äfven i alla de fall i öfrigt, der sådana afsöndringar

utan egentlig skada eller olägenhet för stamhemmanets skötsel och brukande ansåges kunna ega rum;

att förslag till dylika styckningar eller afsöndringar måtte uppgöras i sammanhang med den uppskattning af kronoegendomar, som före deras försäljning eller förnyade utarrendering egde rum, dervid uppskattning särskildt af de till styckning eller afsöndring föreslagna lägenheterna borde ske;

att, der Eders Kongl. Maj:t lemnat sitt samtycke till föreslagen styckning eller afsöndring, lägenhet, som vore bebyggd med enskild person tillhörande boningshus, måtte hembjudas denne till inlösen mot det lägenheten åsatta försäljningsvärde;

att, der hembud å bebyggd lägenhet icke antoges, frågan om lägenhetens försäljning måtte förfalla, derest icke den egendom, dit lägenheten hörde, skulle, enligt hvad ofvan blifvit sagdt, styckas i mindre områden, i hvilket fall lägenheten skulle å offentlig auktion till den högstbjudande försäljas;

att lägenhet, som icke vore bebyggd med enskild person tillhörande boningshus, jemväl skulle å offentlig auktion till den högstbjudande försäljas;

att köpare af lägenhet, som enligt nu föreslagna bestämmelser försålles, skulle, derest han sådant åstundade, ega inbetala köpeskillingen under loppet af tio år med en tiondedel årligen, så vida han stälde godkänd säkerhet, der lägenheten vore bebyggd, för köpeskillingens inbetalning på föreskrifvet sätt och, der lägenheten vore obebyggd, för fullgörandet af de afbetalningar, som erfordrades för halfva köpeskillingens erläggande, samt med det ytterligare vilkor i fråga om obebyggd lägenhet, att, om lägenheten ej före utgången af det femte året blifvit med bostad och, der så erfordrades, med för lägenhetens skötsel i öfrigt nödiga byggnader försedd, ogulden köpeskillning då skulle anses till betalning genast förfallen;

att upplåtelsen måtte ega rum enligt den i gällande eller blifvande lagstiftning stadgade ordning för jordstyckning, som af Eders Kongl. Maj:t i hvarje fall pröfvades lämpligast;

att när lägenhet, som för föryttring till enskild person afskildes från kronoegendom, finge mantal sig åsatt, sådan lägenhet borde försäljas utan förbehåll af någon kronotionde eller sådan grundränta, som utginge endast af kronoskatteegendomar, äfvensom i jordeboken upptagas under titel »utsockne eller allmänt frälse» och för betecknande af denna sin natur få sig påförd ränta till kronan i likhet med andra frälsehemman i orten; samt

att de för försålda lägenheter inflytande köpeskillingar måtte på samma sätt som köpeskillingarne för andra försålda mindre kronoegendomar användas till inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark;

dels ock bemyndiga Eders Kongl. Maj:t att beträffande de sålunda föreslagna upplåtelseerna meddela de närmare bestämmelser, som kunde finnas erforderliga.

Härjemte har Eders Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att bemyndiga Eders Kongl. Maj:t att för upprättande af planer till afdikning och odling af sådana myrtrakter å kronomark inom Vesterbottens och Norrbottens län, som lämpade sig för upplåtelse till odlingslägenheter, af tillgängliga medel förskjuta ett belopp af högst 20,000 kronor, att sedermera hos Riksdagen till ersättande anmälas.

Då Riksdagen nu går att yttra sig i förevarande ärende, får Riksdagen till en början erinra, att Eders Kongl. Maj:ts föreliggande förslag och än mera ofvan omförmälda komités betänkande och förslag gifvits en omfattning, den der sträcker sig ej oväsentligt utöfver hvad som angifves uti Riksdagens den 14 maj 1891 i ämnet aflåtna skrifvelse, hvilken föranledt den åvägabragta utredningen och de derpå stödda förslagen. Under det att i berörda skrifvelse framhållits önskvärdheten af att tillfälle måtte beredas obemedlade och mindre bemedlade att bilda egna jordbruk, hufvudsakligen å odlingsbara utmarker, har nu framlagts förslag, utom i detta afseende, äfven i fråga om åstadkommande af bostadstomter för arbetare.

Hvad först beträffar den ifrågasatta styckningen af och afsöndringen från kronodomäner, har, på sätt departementschefen till ofvannämnda statsrådsprotokoll anfört, Riksdagen enligt skrifvelse den 13 maj 1891 medgifvit Eders Kongl. Maj:t rätt att, der å kronoegendom, som med tillämpning af gällande bestämmelser skall *försäljas*, finnes bebyggd lägenhet, hvilken lämpligen kan derifrån afsöndras, *utan auktion* med full eganderätt upplåta denna lägenhet till innehafvaren, hvarjemte vid försäljning *å auktion* af kronoegendomar Eders Kongl. Maj:t lär vara oförhindrad att, der sådant befinnes af omständigheterna påkalladt, fördela egendomarne i jordbrukslotter.

Det nu föreslagna medgifvandet afser alltså *dels vid fråga om försäljning af mindre kronoegendomar* dessas styckning delvis eller i sin helhet till bostadstomter och lotternas försäljning å auktion eller, der de äro bebyggda, utan sådan, äfvensom, vid dessa egendomars styckning till jordbrukslägenheter, sådana lägenheters försäljning, der de

äro bebyggda, utan auktion, *dels ock vid fråga om arrendelediga kronoegendomar*, hvilka enligt hittills gällande bestämmelser skola utbjudas på förnyadt arrende, i vissa fall dessas styckning delvis eller i deras helhet äfvensom afsöndringar derifrån samt de genom styckning eller afsöndring bildade delarnes försäljning. •

Beträffande frågan om att vid den redan beslutade försäljningen af vissa kronoegendomar styckning af dem må ega rum för beredande af bostadstomter, har Riksdagen icke ansett sig kunna bifalla hvad Eders Kongl. Maj:t i detta afseende föreslagit. En så långt gående styckning har nemligen Riksdagen funnit kunna i många fall medföra betänkliga olägenheter. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län har uti sitt i detta ärende afgifna utlåtande, som, i hvad det berör frågan om styckning af kronojord invid städer och köpingar, öfverensstämmer med den af departementschefen till ofvanberörda statsrådsprotokoll i denna fråga uttalade åsigt, anført, att det i allmänhet vore skäl att i kronans ego bibehålla kronans i eller invid städer, köpingar och stationssamhällen belägna domäner för att, då mark kunde erfordras till anläggning eller utvidgning af militära etablissement, fängelser, undervisningsanstalter, jernvägsstationer eller andra offentliga institutioner, antingen omedelbart dertill begagnas eller ock användas för att genom byte tillvinna kronan erforderlig tomtplats. Under vissa förhållanden kunde kronans områden vara för städer eller andra samhällen oundgängliga för utvidgning af hamnar, anläggning af allmänna platser o. s. v., och deras styckning och upplåtande åt enskilde skulle då kunna lägga betänkliga hinder i vägen för samhällets utveckling. Äfven i de fall, der sådana omständigheter tilläfventyrs icke skulle kunna efter omsorgsfull utredning åberopas mot den ifrågasatta åtgärden, finge det ej förbises, att upplåtande å synnerligen billiga villkor af byggnadstomter å domän af ifrågavarande beskaffenhet lätteligen skulle kunna komma synnerligen olägligt för städer och köpingar, hvilka då genom statens åtgärder kunde nödgas att, utan att sådant eljest af förhållandena betingats, vidkännas betydande omkostnader för utvidgning af stadsplaner, anläggning af gator och allmänna platser, ordnande af polisbevakning, vattenledning och gatubelysning m. m. I anseende härtill skulle det enligt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förmenande helt visst finnas tjenligast, att, såsom redan förut i flera fall skett, kronomark, som vore belägen inom eller invid stad, köping eller annan mer bebyggd ort, vid yppadt behof öfverlätas åt staden eller kommunen emot viss köpeskilling eller utbyte af annan jord. Med afseende å kronoegendomar, hvilka icke vore belägna invid någon mer bebyggd ort,

har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande påpekat, att en familj behöfde ej blott bostad, utan äfven inkomst vare sig af den jord, den bebodde, eller genom arbetsförtjenst samt att styckningen således icke kunde vara att förorda, der ej bebyggaren antingen erhöile mark af den vidd och beskaffenhet, att han af densamma kunde hafva sin bergning, eller ock kunde i närheten påräkna stadig arbetsförtjenst, i brist hvarå upplåtelsen af jord å statens sida sannolikt skulle för vederbörande kommun medföra ökad fattigvårdstunga.

Instämmande i hvad Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande sålunda yttrat, får Riksdagen tillägga, att det med skäl torde kunna befaras, att vid ifrågavarande egendomars styckning till tomtplatser och dessas försäljning spekulanter skulle komma att uppträda, hvilka, då de vore i tillfälle att erbjuda större köpeskillning än andra, icke skulle kunna afvisas, utan komme att i första hand inköpa tomterna för att sedermera afyttra dem hvar för sig och sålunda antingen genom oförmånligare köpevilkor för de mindre bemedlade omöjliggöra deras förvärfvande eller bereda sig en vinst på bekostnad af just dem, hvilka man genom styckningen velat tillgodose.

Härvid har Riksdagen visserligen icke förbisett, att det någon gång må kunna befinnas lämpligt att vid försäljning af kronodomän i större eller mindre mån stycka densamma till tomtplatser; men vid sådant fall torde särskilda vilkor för upplåtelsen böra efter sig företeende omständigheter uppställas, och, såsom redan förut inträffat, frågan göras till föremål för Riksdagens pröfning.

Såsom ofvan är nämndt, innebär Eders Kongl. Maj:ts förslag beträffande styckning till jordbrukslägenheter af de kronodomäner, om hvilkas försäljning beslut redan fattats, medgifvande från Riksdagens sida, att vid sådan styckning med enskild persons hus bebyggd lott må försäljas utan auktion; och har Riksdagen ansett sig böra bifalla hvad Eders Kongl. Maj:t i detta afseende föreslagit. Riksdagen har emellertid velat uttala den mening, att i allmänhet vid styckning af kronodomän mindre jordlotter icke böra bildas, än att deras nya egare må kunna genom deras brukande vinna bergning för sig och sin familj. Dock torde härifrån kunna göras undantag för den händelse, att i lägenhetens närhet finnes påräknelig betryggande arbetsförtjenst.

I afseende å styckningen af kronoegendomar i jordbrukslotter, bebyggda eller obebyggda, gäller för närvarande den enligt Riksdagens skrifvelse den 11 maj 1874 och Eders Kongl. Maj:ts bref den 29 i samma månad och år meddelade bestämmelsen, att köpeskillningarna skola inbetalas under loppet af sex år med en sjattedel årligen; och

har Eders Kongl. Maj:t nu föreslagit, att köpeskillingarna i dessa fall må liksom vid afsöndringar från kronoegendomar vid deras försäljning redan är enligt Riksdagens skrifvelse den 13 maj 1891 och kongl. brefvet den 22 december 1893 medgifvet, erläggas under loppet af tio år med en tiondedel årligen. Mot en sådan, till köparens förmån ledande förändring i villkoren för försäljning af kronodomäner genom deras styckning till jordbrukslägenheter har Riksdagen icke haft något att erinra.

Vidkommande härefter Eders Kongl. Maj:ts förslag, i hvad det afser medgifvande att i vissa fall styckning af och afsöndringar från kronoegendomar må i afseende å dem, som enligt gällande bestämmelser skola vid arrendetidens slut till förnyadt arrende utbjudas, ega rum, har Riksdagen ansett, att, liksom Riksdagens medgifvande jemlikt 77 § regeringsformen måste inhemtas till sådane domäners försäljning i deras helhet, frågor om dessa egendomars styckning eller om afsöndring derifrån böra jemväl i hvarje fall underställas Riksdagens pröfning. Riksdagen finner visserligen dylik styckning och afsöndring vara, der förhållandena sådant föranleda, önskvärd till beredande af tillfälle för obemedlade eller mindre bemedlade att bilda egna jordbruk. Men detta afsevärda syfte torde icke motverkas genom att dessa frågor i hvarje särskildt fall hänskjutas till Riksdagen, förutsatt att dess medgifvande till förekommande af styckning eller afsöndring inhemtas i god tid, förr än en arrendeledig domän bör, med iakttagande af gällande föreskrifter, på förnyadt arrende upplåtas. Och äfven om talrika förslag till Riksdagen i dessa ämnen skulle vara att emotse, lär ej Riksdagens tid deraf blifva i nämnvärd mån upptagen, då ju Eders Kongl. Maj:t icke lär underlåta att i ett sammanhang till Riksdagen göra de framställningar i afseende å ifrågavarande upplåtelser af kronojord, som för hvarje år kunna ifrågakomma.

I afseende å de bestämmelser, hvilkas fastställande Eders Kongl. Maj:t, i sammanhang med det föreslagna medgifvandet till styckning af eller afsöndring från kronodomäner, ifrågasatt, har Riksdagen, som, enligt hvad ofvan anförts, ansett sig böra biträda förslaget om köpeskillingarnas inbetalande under loppet af tio år med en tiondedel årligen, äfven i öfrigt hufvudsakligen velat ansluta sig till hvad Eders Kongl. Maj:t hemställt.

Äfven med den uppfattning, att Riksdagens medgifvande till styckningar och afsöndringar bör, beträffande egendomar med ett arrendevärde af öfver 500 kronor, för hvarje särskildt fall inhemtas, torde det befinnas lämpligt att, på sätt Eders Kongl. Maj:t ifrågasatt,

förslag till styckning och afsöndringar skola uppgöras i sammanhang med den uppskattning af kronoegendomar, som före deras förnyade utarrendering eger rum. Ty genom dylika åtgärder sättes Eders Kongl. Maj:t i tillfälle att före hvarje förnyad utarrendering bedöma, huruvida framställning om sådan styckning eller afsöndring bör till Riksdagen aflåtas; och derigenom varder otvifvelaktigt syftemålet att, der så ske kan, åstadkomma mindre jordbrukslägenheter till försäljning i väsentlig mån befrämjadt.

Likaledes anser Riksdagen, att såsom Eders Kongl. Maj:ts förslag innehåller, vid försäljning af lägenhet, som är bebyggd med enskild person tillhörande boningshus, lägenheten bör hembjudas denne till inlösen, så att vid sådant fall offentlig auktion ej må ega rum. Men Riksdagen har trott sig böra tillse, huruvida icke äfven vid andra tillfällen auktion må kunna undvikas.

I enlighet med hvad Eders Kongl. Maj:t föreslagit, synes vid den uppskattning af kronoegendomar, som före dess försäljning eller förnyade utarrendering skall ega rum, böra, jemte förslag till styckning och afsöndring, verkställas uppskattning å de till styckning eller afsöndring ifrågakommande lägenheterna; och derest sedermera anbud inom viss förut kungjord tid erhålles å sådan lägenhets inköpande för det uppskattade försäljningsvärdet, anser Riksdagen köpeanbudet böra, derest i öfrigt hinder ej möter, antagas; och skulle lägenheten följaktligen ej heller i detta fall komma att å auktion utbjudas.

Hvad vidare angår de ifrågavarande bestämmelserna angående förenämnda lägenheters försäljning, har Riksdagen icke haft annat att erinra än att, då, med den inskränkning Riksdagen anser böra göras i afseende å det föreslagna medgifvandet för Eders Kongl. Maj:t att, utan Riksdagens hörande i hvarje särskildt fall, förordna om styckningar och afsöndringar beträffande kronolägenheter, Eders Kongl. Maj:t skulle ega omedelbart besluta om dylika åtgärder endast i fråga om sådana domäner, angående hvilkas försäljning redan nu är förordnad och i afseende å hvilka de inflytande köpeskillingarnas användande äfven är beslutadt, den bland förenämnda bestämmelser intagna föreskriften om inflytande köpeskillingars disponerande synes böra utgå.

Beträffande slutligen förslaget, att Eders Kongl. Maj:t måtte be- myndigas att af tillgängliga medel förskjuta ett belopp af högst 20,000 kronor till bestridande af kostnader för upprättande af planer till afdikning och odling af myrtrakter å kronomark inom Vesterbottens och Norrbottens län, har Riksdagen, som till fullo uppskattar vigten och betydelsen af att dylika utdikningar i öfre Norrland må till klimatets

förbättrande och till främjande af uppkomsten af jordbruk kunna åstadkommas, ansett sig böra bifalla hvad Eders Kongl. Maj:t i detta hänseende hemställt, dervid Riksdagen endast velat tillägga, att Riksdagen föreställt sig, att planer till afdikning och odling böra, på sätt departementschefen jemväl ifrågasatt, åtföljas af kostnadsförslag.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har Eders Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sätt bifallits, att Riksdagen

1:o) medgifvit,

a) att styckning antingen i sin helhet eller delvis till smärre jordbrukslägenheter må under iakttagande af nedannämnda bestämmelser få ega rum af sådana under förvaltning af domänstyrelsen ställda och för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, som vid nu löpande arrendetids utgång, enligt Riksdagens beslut, skola försäljas och hvilka med afseende å särskilda omständigheter finnas för en sådan styckning lämpliga;

b) att afsöndringar till mindre jordbrukslägenheter jemväl må, under iakttagande af nedannämnda bestämmelser, tillåtas från kronoegendomar, om hvilka nyss blifvit sagdt, ej mindre der egendomens saknad af byggnader eller vissa egors mera aflägsna belägenhet från stamhemmanet göra sådana afsöndringar särskildt lämpliga, utan äfven i alla de fall i öfrigt, der sådana afsöndringar utan egentlig skada eller olägenhet för stamhemmanets skötsel och brukande anses kunna ega rum;

c) att förslag till dylika styckningar eller afsöndringar må uppgöras i sammanhang med den uppskattning af kronoegendomar, som före deras försäljning eger rum, dervid uppskattning särskildt af de till styckning eller afsöndring föreslagna lägenheterna bör ske;

d) att i afseende å öfriga under domänstyrelsens förvaltning ställda, för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, hvilka anses vara till styckning eller afsöndring för beredande af mindre jordbrukslägenheter lämpliga, förslag till styckning eller afsöndring må i sammanhang med deras uppskattning för förnyad utarrendering, på sätt i föregående punkt förmåles, uppgöras och, derest Eders Kongl. Maj:t finner sådan styckning eller afsöndring böra ega rum, Riksdagens pröfning underställas;

e) att, der föreslagen styckning eller afsöndring i behörig ordning blifvit beslutad, lägenhet, som icke är bebyggd med enskild person tillhörande boningshus, skall, der den ej kan genom dess utbudande under hand till åsatt saluvärde afyttras, å offentlig auktion till den högstbudande försäljas;

f) att lägenhet, som är bebyggd med enskild person tillhörande boningshus, må hembjudas denne till inlösen mot det lägenheten åsatta försäljningsvärde;

g) att, der hembud å bebyggd lägenhet icke antages, frågan om lägenhetens särskilda föryttring må förfalla, derest icke den egendom, dit lägenheten hör, skall, enligt hvad ofvan blifvit sagdt, styckas i mindre områden, i hvilket fall lägenheten skall på förenämnda sätt antingen under hand eller på offentlig auktion försäljas;

h) att köpare af lägenhet, som enligt nu föreslagna bestämmelser försäljes, skall, derest han sådant åstundar, ega inbetala köpeskillingen under loppet af tio år med en tiondedel årligen, så vida han ställer godkänd säkerhet, der lägenheten är bebyggd, för köpeskillingens inbetalning på föreskrifvet sätt, och, der lägenheten är obebyggd, för fullgörande af de afbetalningar, som erfordras för halfva köpeskillingens erläggande, samt med det ytterligare vilkor i fråga om obebyggd lägenhet, att, om lägenheten ej före utgången af det femte året blifvit med bostad och, der så erfordras, med för lägenhetens skötsel i öfrigt nödiga byggnader försedd, ogulden köpeskillning då skall anses till betalning genast förfallen;

i) att upplåtelsen må ega rum enligt den i gällande eller blifvande lagstiftning stadgade ordning för jordstyckning, som af Eders Kongl. Maj:t i hvarje fall pröfvas lämpligast;

k) att när lägenhet, som för föryttring till enskild person afskiljes från kronoegendom, får mantal sig åsatt, sådan lägenhet bör försäljas utan förbehåll af någon kronotionde eller sådan grundränta, som utgår endast af kronoskatteegendomar, äfvensom i jordeboken upptagas under titel »utsockne eller allmänt frälse» och för betecknande af denna sin natur få sig påförd ränta till kronan i likhet med andra frälsehemman i orten; samt

l) att Eders Kongl. Maj:t må beträffande ifrågavarande upplåtelse meddela de närmare bestämmelser, som kunna finnas erforderliga;

2:o) bemyndigat Eders Kongl. Maj:t att för upprättande af planer och kostnadsförslag till afdikning och odling af sådana myrtrakter å kronomark inom Vesterbottens och Norrbottens län, som lämna sig för upplåtelse till odlingslägenheter, af tillgängliga medel förskjuta ett belopp af högst 20,000 kronor, att sedermera hos Riksdagen till ersättande anmälas.

Stockholm den 9 maj 1894

Med undersätlig vörndnad: